

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки бакалавра

спеціальності 081 Право

Івано-Франківськ,

2017 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Державним вищим навчальним закладом «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права, кандидат юридичних наук Мороз Г.В

Обговорено та рекомендовано до видання Вченою радою НН Юридичного інституту Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» “07” вересня 2017 р., протокол № 1

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Земельне право» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 081 Право.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є однойменна галузь права та законодавства, а також практика застосування земельно-правових норм для реального забезпечення суб'єктивних земельних прав у процесі реалізації сучасної земельної реформи.

Міждисциплінарні зв'язки. Матеріал курсу «Земельне право» базується на теоретичних знаннях, отриманих під час вивчення історії держави і права України, теорії держави і права, конституційного, адміністративного, цивільного, екологічного права. Одночасно вивчення даного курсу сприятиме розумінню та кращому засвоєнню окремих тем з курсу аграрного права. Крім того, основою природноресурсових відносин є власне земельні відносини, які є базовими (визначальними) в системі природноресурсового права, оскільки використання природних ресурсів неможливе без використання просторового базису – землі.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Загальнотеоретичні засади регулювання земельних відносин.
2. Особливості правового режиму окремих категорій земель.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Земельне право» є формування у студентів необхідних юридичних знань з теорії земельного права, формування навиків практичного їх застосування, розуміння необхідності виваженої юридичної кваліфікації форм реалізації та захисту земельних прав, а також прав власників та користувачів інших природних об'єктів та їх ресурсів.

1.2. **Основними завданнями** вивчення дисципліни «Земельне право» є набуття студентами сталих теоретичних знань норм земельного законодавства України та оволодіння навиками практичного їх застосування до конкретних життєвих обставин, та на цій основі формування умінь зорієнтуватися в різноманітті наукових концепцій щодо права власності на землю, реалізації та захисту земельних прав, охорони земель, управлінській сфері, а також у значному обсязі нормативно-правових актів, які регулюють земельні відносини.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

✓ проблемні питання теорії, практики та законотворчості в сфері земельних відносин;

- ✓ діюче земельне законодавство;
- ✓ основні поняття, терміни і категорії відповідної галузі права;
- ✓ правовий режим охорони і раціонального використання землі та інших природних об'єктів

вміти :

- ✓ аналізувати і порівнювати норми земельного законодавства;
- ✓ тлумачити і застосовувати чинне земельне законодавство;
- ✓ на основі отриманих теоретичних знань та узагальнення існуючої практики застосувати земельно-правові норми та робити відповідні висновки;
- ✓ давати юридичну кваліфікацію відносинам, що пов'язані з використанням і охороною землі та інших природних ресурсів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години / 3 кредити ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Загальнотеоретичні засади регулювання земельних відносин.

Тема 1. Земельне право в системі права України

Поняття, предмет і система земельного права. Місце і роль земельного права України в національній правовій системі. Методи правового регулювання земельних відносин. Функції земельного права. Принципи земельного права. Джерела земельного права: загальна характеристика. Співвідношення земельного права з природноресурсовим та іншими галузями права. Основні етапи, стан і тенденції розвитку земельного права України. Розвиток науки земельного права.

Тема 2. Історія розвитку земельного права України

Об'єктивні і суб'єктивні передумови формування земельного права України. Земельно-правові відносини на території України в період феодалізму до скасування кріпосного права в 1861 р. Поререформений період другої половини XIX – початку XX сторіччя. Регулювання земельних відносин часів УНР. Розвиток земельного права за часів СРСР (післяреволюційний період, період колективізації, особливості земельно-правового регулювання під час Великої Вітчизняної війни). Розвиток земельного законодавства після прийняття Основ земельного законодавства СРСР 1968 року. Земельна реформа і розвиток земельного права України після 1991 року: загальні положення.

Тема 3. Земельні правовідносини в Україні

Поняття, особливості та види земельних правовідносин. Об'єктний склад земельних правовідносин. Земля як об'єкт права власності Українського народу. Суб'єкти земельних

правовідносин. Зміст земельних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин.

Тема 4. Джерела земельного права

Поняття та особливості джерел земельного права України. Класифікація джерел земельного права. Конституція України як системоутворююче джерело земельного права. Закони як джерела земельного права. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела земельного права. Міжнародно-правові акти та договори в системі джерел земельного права України. Нормативні акти Конституційного Суду України в системі джерел земельного права України. Узагальнення судової практики в системі джерел земельного права України. Адаптація земельного законодавства України до права Європейського Союзу.

Тема 5. Правові засади управління в галузі використання і охорони земель

Поняття та зміст управління у галузі використання та охорони земель. Система і повноваження органів управління у галузі використання та охорони земель. Особливості окремих управлінських функцій в галузі використання та охорони земель. Моніторинг земель: поняття, правові форми, види, порядок здійснення та юридичне значення. Контроль за додержанням законодавства у сфері використання та охорони земель. Ведення державного земельного кадастру як функція управління у галузі використання і охорони земель. Державна реєстрація земельної ділянки та прав на неї як складова державного земельного кадастру. Землеустрій: поняття, правові форми, види, порядок здійснення. Юридичне значення ведення землеустрою. Планування використання земель. Встановлення та зміна цільового призначення земельної ділянки. Встановлення та зміна меж адміністративно-територіальних утворень. Нормування і стандартизація у галузі використання та охорони земель. Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

Тема 6. Право власності на землю

Поняття, основні ознаки та зміст права власності на землю. Конституційні засади права власності на землю. Суб'єкти та об'єкти права власності на землю. Земля як специфічний об'єкт права власності. Право власності на землю Українського народу. Право власності на землю громадян та юридичних осіб. Право власності на землю територіальних громад. Право власності на землю держави. Підстави та порядок виникнення та припинення права власності на землю. Набуття права власності на земельні ділянки за цивільно-правовими угодами. Особливості права спільної власності на землю. Право спільної часткової власності на землю. Право спільної сумісної власності на землю. Права та обов'язки власників земельних ділянок. Право власності на природні об'єкти в поресурсових

кодексах і законах.

Тема 7. Земельна реформа в Україні

Поняття земельної реформи та її значення. Етапи реформування земельних відносин. Фактори негативного впливу на правове забезпечення земельної реформи в Україні. Земельні реформи в історії України.

Тема 8. Правове регулювання приватизації земель

Поняття, основні риси та юридична природа приватизації земель. Суб'єкти, об'єкти та форми приватизації земель. Характеристика правових моделей приватизації земель. Приватизація земельних ділянок із земель запасу та земельних ділянок наданих раніше у користування громадянам. Приватизація земельних ділянок юридичними особами (садівницькими товариствами, житлово-будівельними та гаражно-будівельними кооперативами, об'єднаннями співвласників житлових будинків). Особливості приватизації земельних ділянок для ведення фермерського господарства. Юридичні гарантії здійснення приватизації земель.

Тема 9. Право землекористування та його види

Поняття і принципи права землекористування. Класифікація права землекористування. Право загального землекористування: поняття, об'єкти, суб'єкти та зміст. Право постійного землекористування. Суб'єкти та об'єкти права постійного землекористування. Підстави і порядок виникнення та припинення права постійного землекористування. Поняття та юридичні ознаки оренди землі. Права та обов'язки орендодавців та орендарів. Підстави виникнення, зміни та припинення орендних земельних відносин. Право концесійного землекористування. Права та обов'язки землекористувачів.

Тема 10. Обмеження прав на землю

Інститут обмежень прав на землю: загальна характеристика. Поняття, істотні ознаки та функції обмежень прав на землю. Класифікація обмежень прав на землю. Порядок встановлення обмежень прав на земельні ділянки: загальні положення. Характеристика окремих видів обмежень прав на землю в Україні. Загальні та спеціальні нормативні обмеження прав на землю. Обтяження земельних ділянок: поняття, види. Земельний сервітут як окремий різновид обтяжень прав на землю: поняття, види. Підстави та порядок встановлення та припинення земельних сервітутів. Емфітевзис та суперфіцій як обтяження права користування земельною ділянкою. Дотримання вимог добросусідства при здійсненні права власності на землю. Підтримання та відновлення меж земельних ділянок. Обмеження, які виникають у зв'язку зі встановленням зон з особливими умовами землекористування.

Тема 11. Гарантії прав на землю в Україні

Поняття, особливості та система гарантій прав на землю в Україні. Конституційні гарантії прав на землю. Захист прав на землю: способи та особливості. Правове забезпечення відшкодуванням збитків землевласникам та землекористувачам. Умови і порядок відшкодуванням збитків власникам землі та землекористувачам. Поняття, особливості та основні види земельних спорів. Судове вирішення земельних спорів. Особливості позасудового вирішення земельних спорів.

Тема 12. Правова охорона земель

Законодавче забезпечення правової охорони земель в Україні. Поняття, принципи, завдання та зміст охорони земель. Функції правової охорони земель в Україні. Особливості правової охорони ґрунтів. Стандартизація і нормування в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів.

Тема 13. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства

Загальна характеристика юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства. Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності. Особливості окремих видів юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства.

Змістовий модуль 2. Особливості правового режиму окремих категорій земель.

Тема 14. Правове регулювання використання та охорони земель сільськогосподарського призначення

Склад та цільове призначення земель України. Поняття правового режиму земель України. Визначення та склад земель сільськогосподарського призначення. Суть та значення принципу пріоритетності земель сільськогосподарського призначення. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення. Суб'єкти права сільськогосподарського землекористування та загальна характеристика їх правового статусу.

Тема 15. Правовий режим земель житлової та громадської забудови

Поняття та склад земель житлової та громадської забудови. Правові форми використання земель житлової та громадської забудови. Принципи використання земель житлової та громадської забудови. Підстави набуття права на земельну ділянку житлової та громадської забудови. Право на забудову земельної ділянки. Правові засади управління в сфері використання і охорони земель житлової та громадської забудови. Система і повноваження органів управління в сфері використання і охорони земель житлової та громадської забудови.

Тема 16. Особливості правового режиму земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення

Поняття, склад та використання земель природно-заповідного призначення. Землі іншого природоохоронного призначення та їх використання. Землі оздоровчого призначення. Визначення, склад та використання земель рекреаційного призначення. Склад та використання земель історично-культурного призначення.

Тема 17. Землі лісгосподарського призначення

Визначення та склад земель лісгосподарського призначення. Особливості правового режиму земель лісгосподарського призначення. Правові форми використання земель лісгосподарського призначення.

Тема 18. Правовий режим земель водного фонду

Поняття та функціональне призначення земель водного фонду. Склад земель водного фонду. Права на землі водного фонду.

Тема 19. Правове регулювання використання земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення

Загальна характеристика правового режиму земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Правовий режим земель промисловості. Правове регулювання використання земель транспорту. Склад і використання земель зв'язку та енергетики. Правовий режим земель, наданих для потреб оборони. Правовий режим земель «іншого призначення».

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.

1. Мірошніченко А.М., Марусенко Р.І. Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України, 3-тє видання, змінєне і доповненє. – К.: Алерта, 2011. – 516 с.
2. Мірошніченко А.М. Земельне право України. 2-ге видання. Підручник. – К.: Алерта ; Центр учбової літератури, 2011. – 680 с.
3. Земельне право України: Підручник / За ред. О.О. Погрїбного та І.І. Каракаша. – Вид. 2, перероб. і доп. – К.: Істина, 2009. – 600 с.
4. Земельне право України: підручник для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. / В.І. Семчик, П.Ф. Кулинич, М.В. Шульга. – К. Вид. Дїм «Ін Юре», 2008. – 600 с.
5. Пейчев К.П. Науково-практичний коментар до Закону України "Про оренду землі" / К. П. Пейчев. – Х. : Фактор, 2012. – 304 с.
6. Сидор В.Д. Земельне законодавство України: сучасний стан та перспективи розвитку [Монографія] / В.Д. Сидор – К.: Вид-тво «Юридична думка», 2011. – 312 с.
7. Мірошніченко А.М. Колїзїї в правовому регулюванні земельних відносин в Україні [Монографія] / Мірошніченко А.М. // Ін-т законодавства Верховної Ради України. - 2-ге вид., перероб. и доп. - К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. - 270 с.

8. Вівчаренко О.А. Правова охорона земель в Україні: [Монографія] / О.А. Вівчаренко. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 336 с.
9. Носік В.В. Право власності на землю Українського народу: монографія / В.В. Носік. - К. : Юрінком Інтер, 2006.- 544 с.
10. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України. Науково-навчальний посібник // За ред. доктора юрид. наук, проф. Н.І.Титової. – Львів: ПАІС, 2005.
11. Коваленко Т. О. Юридичні дефекти правового регулювання земельних відносин в Україні: монографія / Т. О. Коваленко; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : Київ. ун-т ; Юрінком Інтер, 2013. – 632 с.
12. Костяшкін І. О. Правове забезпечення соціальної функції права власності на землю в Україні : монографія / І. О. Костяшкін. – Київ – Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права. – 2016. – 429 с.
13. Земельний кодекс України від 25.10.2001 року.
14. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року.
15. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року.
16. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року.
17. Закон України від 17 лютого 2011 року «Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів».
18. Закон України від 17.03.2011 «Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах»
19. Закон України від 7 липня 2011 року «Про Державний земельний кадастр»
20. Закон України від 5 червня 2003р. «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)».
21. Закон України від 9 липня 2010 року «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів».
22. Закон України від 27 листопада 2003 року «Про використання земель оборони».
23. Закон України від 22 травня 2003 року «Про землеустрій».
24. Закон України від 6 жовтня 1998 року «Про оренду землі».
25. Закон України від 18 лютого 2016 року «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо проведення земельних торгів»

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ – іспит.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: комплекти завдань для практичних і семінарських занять, пакети тестових завдань, індивідуальні завдання до окремих тем, варіанти завдань до модульних контрольних робіт, екзаменаційні білети, пакети комплексних контрольних робіт.